

GHEORGHE PIPEREA

*Lamentabilul
amurg
al zeilor*

CUPRINS

INTRODUCERE	7
CAPITOLUL I	
Anii în care Pământul a stat pe loc.....	20
CAPITOLUL II	
Anul în care mă hotărâsem să mor	124
CAPITOLUL III	
Perseverare diabolicum.....	445
CAPITOLUL IV	
Doppelgänger	566
POSTFAȚĂ	643
NOTELE AUTORULUI	646

INTRODUCERE

*Dacă cred că există Dumnezeu
și El nu există,
n-am pierdut nimic.
Dar dacă nu cred că există,
și El există cu adevărat,
atunci am pierdut totul.*

(Blaise Pascal)

1. „Dincolo de bine și de rău este un câmp. Ne vedem acolo.”¹

La o analiză superficială, enunțul de mai sus pare a fi o ironie la adresa lui Nietzsche, autorul unei cărți intitulată chiar *Dincolo de bine și de rău*².

De fapt, este vorba despre o traducere în stil american, prescurtat, a unui vers al poetului medieval persan Rumi: „Undeva afară, dincolo de ce e bine și dincolo de ce e rău, există un câmp imens. Acolo ne vom întâlni”.

Pe numele său complet Mawlana Jalal ad-Din Muhammad Rumi, acest învățător medieval al lui Nietzsche a trăit în secolul al XIII-lea, între 1207-1273, fiind întemeietorul cultului islamic al „dervișilor rotitori”, denumiți și *sufiți*. Dans ritual sacru, în care practicantul (derviș) se învâрте continuu și ritmic până când, transfigurat, este pătruns de o stare de extaz mistic, în care se presupune că ia contact

cu sacrul, cu divinul, cu lumea de dincolo. *Sama* promite (sau poate chiar permite) dervişului pătrunderea într-o realitate atemporală, ultra-dimensională, unde, în stările înalte de conştiinţă atinse prin dansul rotitor şi prin muzică, pot fi (re)întâlnite sufletele tuturor oamenilor care au existat, există şi vor exista vreodată pe pământ, inclusiv cei dispăruţi dintre noi (care nu mai pot fi regăsiţi în lumea exterioară). Mult mai important este că *sama* poate deveni o uniune liturgică cu divinitatea, obţinută prin intermediul emoţiei şi al beţiei provocate de muzică şi de dans. Rumi şi-a învăţat discipolii că, în această realitate augmentată, ultra-dimensională şi atemporală, poate fi întâlnită Divinitatea, şi că, în prezenţa Acesteia, nu mai există bine şi nu mai există rău şi, de aceea, ne putem da întâlnire toţi „pe acest câmp imens“.

În această variantă, enunţul de mai sus nu mai pare o ironie la adresa lui Nietzsche (care, de altfel, nu era glumeţ sau ironic de felul său).

Nu e nimic banalizator în acest vers al lui Rumi; dimpotrivă, totul este înălţător³.

La rândul său, atunci când Nietzsche vorbeşte despre „teritoriul“ de dincolo de bine şi de rău, are în vedere o angoasantă ştergere a graniţelor dintre cele două concepte morale, o zonă unde definiţia omului ca fiinţă morală nu se mai potriveşte.

2. Ca şi distincţia dintre alb şi negru, distincţia dintre bine şi rău este naturală, intuitivă, simplu de făcut. Educaţia şi sofisticarea duc către nuanţe, către o lume în culori, normală şi (încă) naturală, în genere. Dar accentuarea culorilor, prelungirea tuşelor şi abstractizarea naturalului pot conduce la camuflarea albului şi a negrului şi la blurarea imaginii sau a mesajului⁴. Pentru sofisticaţi, amestecul de alb şi negru determină tendinţa sau chiar *tentaţia* de a omite graniţele, de a construi, artificial şi convenţional, certitudinea că albul este noul negru.

Similar, distincţia dintre bine şi rău poate fi camuflată sau estompată de nuanţele morale şi juridice sau de „imperativele“ economice. În lipsa acestei distincţii, graniţele devin incerte, echivoce, tulburi, iar fundamentele etice ale lumii devin fragile şi vulnerabile. În mod paradoxal, cu cât educaţia este mai sofisticată şi mai specializată, cu atât incertitudinea distincţiei dintre bine şi rău se accentuează, generând clarobscurul moral. Se prea poate ca unele minţi „luminate“ să considere că binele şi răul sunt *doar* convenţii sociale, iar familia, patria, credinţa, idealurile, principiile şi valorile sunt iluzii generate de aceste convenţii. Iar de aici, calea către hazardul moral şi banalizarea răului este larg deschisă.

La nivel intuitiv, ştim că ceea ce este drept este *şi* bun, iar ceea ce este nedrept, corupt, abuziv este *şi* rău. Dar această distincţie poate fi blurată de aparenţe, de tuşe prea întinse ori de nuanţe prea intense.

Iată un exemplu dat în *Dialogurile* lui Platon: un om *perfect drept* poate fi perceput ca un om *perfect nedrept* şi invers. Un hoţ, un corupt sau un abuziv poate fi perceput şi laudat toată viaţa ca un negustor cinstit, iar dacă nu e prins, rămâne şi în istorie ca un drept între drepti. Omul drept, dar perceput ca fiind perfect nedrept, este imediat „pus pe lemn“ (expresia îi aparţine lui Platon şi poate însemna, foarte bine, „crucificat“). În plus, distincţia este cvasi-imposibilă atunci când, în mod voit, dreptii sunt pictaţi ca fiind ne-drepti şi invers.

În urma unor astfel de scenarii de amalgamare a culorilor şi de amestecare a negrului cu albul, (aproape) nimeni nu mai ştie exact dacă băncile sunt vinovate sau nu de criza economică din 2008 şi nimeni nu îşi mai poate da seama acum dacă a te împrumuta pe 30 de ani pentru a-ţi „cumpăra“ o casă (de fapt, îţi cumperi o datorie care grevează casa cu o ipotecă oricând executabilă silit de către bancă), făcându-te rob al casei sau al băncii, este bine sau rău. Şi, mai mult decât atât, nimeni nu mai ştie dacă este bine sau rău să *consumăm* medicamente alopate, să ne injectăm cu vaccinuri antigripale şi anti-fertilitate, să mâncăm alimente produse de agricultura industrială, însoţită cu farmacia⁵, să economisim (riscând ca banii depuşi

în bancă „în siguranță” să fie confiscați pentru salvarea băncii de la faliment, cu prețul ruinei noastre) sau să consumăm, trăind hedonist clipa și banalizând sau vulgarizând ideile mari, suferința lumii înconjurătoare, războaiele „hibride” și atacurile teroriste. Din acest punct al iterațiilor, devine „logică” și întrebarea dacă, spre exemplu, democrația este cu adevărat bună, dacă războiul (cu toate crimele și victimele sale colaterale) este cu adevărat rău, dacă împărțirea societății în oligarhi și plebe este cu adevărat injustă etc. și dacă nu cumva este mai important să îți trăiești prezentul, renunțând la idealuri, principii, iubire, credință, în favoarea confortului și a bunăstării.

3. În cea mai cunoscută lucrare a lui Goethe, *Faust I*, la un moment dat, diavolul Mefistofel spune:

„A hoinări s-aduni știință, zău, nu face.
Învăță fiecare-atât cât poate,
Dar *cel ce prinde clipa*, mi se dovedește om întreg.”

Din perspectivă epistemologică, a trăi clipa, adică a te lăsa pradă simțurilor de moment, înseamnă a lăsa deoparte cunoașterea. Este exact ceea ce are nevoie prădătorul – să lăsăm garda jos, să adăstăm oleacă.

Mefistofel adaugă:

„Mai întâi de orice – un loc de veselie
Ți-arăt. La ăst norod te-aduc
Să vezi cât de ușor știi unii să trăiască.
O sărbătoare-i pentru ei aproape orice zi.
Cu haz puțin, cu mulțumire din belșug.
Se-nvârt în cercul lor îngust *nerozii*
Ca tinerii pisei în jurul cozii.”

* Traducerea în limba română de Lucian Blaga. (n. red.)

Faust semnează faimosul pact cu diavolul Mefistofel, pact care expiră nu la o dată fixă, ci când Faust se simte atât de bine în lumea „îmbunătățită” oferită lui de Mefistofel, în schimbul sufletului, încât spune „Vreau ca această clipă să nu se termine niciodată”.

În *Faust II*, Faust și Mefistofel ajung la curtea unui împărat, unde Mefistofel inventează banii de hârtie și, practic, îl scoate pe împărat din datorii⁶. Mai mult chiar, pentru că extracția aurului este complicată și costisitoare, împăratul este sfătuit de cei doi să decreteze că împărăția are zăcăminte nelimitate de aur, populația fiind obligată să aibă încredere că banii de hârtie emiși de împărat au acoperire în aurul din străfundurile împărăției, deci sunt buni ca etaloane de schimb și mijloace de teaurizare⁷.

Aceste secvențe ale poveștii din *Faust II* își găsesc o oglindire interesantă în episodul cu spectacolul de magie al lui Woland, din *Maestrul și Margareta*, de Mihail Bulgakov. În schimbul îmbrăcăminte și al încălțărilor proprii, spectatorii primesc pe loc, în sala de spectacol, bani de hârtie creați de Woland din nimic, printr-un act de magie facilitat de o pocnitură din pistolul ățintit de Behemoth (motanul vorbitor, „asistentul” lui Woland) spre tavanul din care cad banii. La finalul cărții lui Bulgakov se spune chiar că Woland este, de fapt, Mefistofel⁸.

Ce faci cu banii de acest gen, care cad din tavan, adică, de acolo, unde magicianul și asistenții săi ți-au canalizat privirea, atenția și emoțiile? Trăiești clipa, după care devii captivul datoriei și o persoană vulnerabilă la orice manipulare, la orice samavolnicie. O persoană supusă, permeabilă la orice manipulare.

În contemporaneitate, suntem permanent bombardați cu indemnul mefistofelic de a *prinde* clipa, de a fi oameni „întregi”, care nu hoinăresc să adune știință.

Sub tirania imperativului de a „prinde” clipa, ne plasăm într-o buclă repetabilă, în care ne pierdem percepția timpului, depose- dați fiind de amintirea a ceea ce am trăit și visat în ultimii ani și

blocați în privința idealurilor și planurilor de viitor. Devenim, treptat, oameni ai prezentului continuu, adolescenți care, crezându-se nepieritori și pretinzând că sunt adulți, vor totul și vor acum. Trăim o *infantilizare* în masă, menită a ne împiedica să deschidem larg ochii la ceea ce achiziționăm⁹, dar și o *alienare* dintre cele mai grave din istoria umanității – în lipsa memoriei și a idealurilor, o parte consistentă a sufletului omului, la nivel individual și la nivel colectiv, deopotrivă, se pierde, în modalitate faustiană.

Fără proprietate, bătînd într-o iluzorie libertate și o butaforică egalitate de șanse, dependent de stat sau de structuri private, fără o centură de siguranță reprezentată de economii, fără o plasă de siguranță socială reprezentată de reglementarea supraîndatorării în vederea reducerii poverii sau a ștergerii acesteia pentru imposibilitate de plată, omul prezentului continuu este încurajat să se îndatoreze, să achiziționeze, să își satisfacă toate dorințele ne-naturale, răsfățul și viciile, mai ales pe datorie. Reclamele și celelalte capcane comerciale, folosite cu titlu de persuasiune, îl îndeamnă să își trăiască visul/basmul acum, căci viitorul este irrelevant.

Omul prezentului continuu nu mai vede nimic rău în faptul că își transformă în sclav *eul viitor*, cel care va munci următorii 25-30 de ani pentru a rambursa creditele făcute acum. Doar pentru că vrea acum și aici lucruri (care nu îi sunt neapărat utile, dar care pot fi afișate, pentru a se vedea că *are*, pentru a-și putea face un *selfie* și a-l pune pe Instagram, ca să îl vadă „prieteni” și să îl invidieze), își amănatează viitorul, uitând să fie el însuși, golindu-se pe dinăuntru pentru a face loc sosiei sale, albina-lucrătoare a stupului, captivă țelului de a achita creditul la bancă. Atunci când se împrumută pe 25-30 de ani pentru orice, omul prezentului continuu se joacă de-a călătoria în timp, aducându-și în prezent veniturile viitoare pentru a fi grevate (uneori în proporție de 100%), în favoarea creditorului financiar, care își va vrea înapoi „bani” creați din nimic, chiar și prin executare silită. Sub cuvânt că îl ferește de acest

risc, profesionistul persuasiunii îl va determina să se golească de el însuși și să se umple cu fantomele creditorilor. Nimic nu distinge lumea financiarizată, pusă la picioarele bancherilor, de lumea digitalizată, aseptică, distanțată social, a Big Tech și Big Pharma. Totul este „pentru siguranță” omului prezentului continuu, chiar și tentativele de segregare socială pe criterii sanitare sau de avere.

Din această continuă și fără scăpare manipulare, care transformă omul prezentului continuu într-un captiv, nu câștigă nimeni, decât temporar, la fel ca Faust sau ca spectatorii magiei performate de Woland și asistenții săi, din *Maestrul și Margareta*, de Bulgakov.

Deși este posibil ca mulți să își tatueze pe corp mesaje mobilizatoare emoționale¹⁰, ca cele pe care și le afișează starurile de cinema sau sportivii de performanță, ceea ce realmente contează pentru omul prezentului continuu este bunăstarea, care poate fi obținută chiar și folosind sau exploatând alți oameni (în aparență liberi, dar legați cu tot felul de lanțuri juridice de cei care dețin resursele și averea) și sănătatea, care poate fi menținută chiar și obligându-i pe alții la tratamente preventive sau segregare socială pe criterii sanitare.

Omul prezentului continuu este „*ultimul om*” din scrierile lui Friedrich Nietzsche (*Așa grăit-a Zarathustra*) sau Francis Fukuyama (*Sfârșitul istoriei și ultimul om*). Deviza lor este: să bem și să mâncăm, căci în viitor oricum vom muri¹¹.

4. În viziunea profetică a lui Nietzsche (*Așa grăit-a Zarathustra*), ultimii oameni nu se prea omoară cu gânditul și nici cu lucrurile mari, abstracțiunile sau gloria. Pentru ei nu mai există idealuri sau credințe suficient de serioase ori de grave pentru a nu putea fi luate în derâdere, pentru a nu putea fi micșorate *făcând cu ochiul*. Ultimii oameni nu mai cred în zei, ci numai în confortul prezentului. Ultimii oameni sunt hedoniști.

„Iată! V-a răt *ultimul om*. «Ce e iubirea? Ce-i creația? Ce e dorința? Ce este-o stea?» – așa se-ntreabă cel din urmă om,

Refăcându-ne cu ochiul. Îngust va fi atunci pământul, se va vedea cum topăie pe el ultimul om, *cel care micșorează orice lucru*. Prăsila lui este indestructibilă, ca puricele pe pământ; ultimul om o să trăiască cel mai mult [...] vine timpul celui mai de dispreț dintre toți oamenii, cel ce nu mai poate-a se disprețui pe sine.¹²

Cel din urmă om *ne face cu ochiul* și ne invită să pufăim alături de el, să adăstăm o clipă, să ne lipim de prezentul său continuu, să luăm forma sa lipsită de atribute.

Cel ce îți face cu ochiul te cooptează, fără să vrei, în mica echipă a celor care au găsit fericirea mediocră într-o țigară de iarbă, un joc sexual de grup, o sticlă de bere sau o partidă de table.

„«Noi», zice-va ultimul om, făcându-ne cu ochiul, «suntem inventatorii fericirii».”¹³ Și cine nu își dorește fericirea, mai ales când este (pare a fi) la distanță de un *click* pe internet? Dacă unii chiar au inventat fericirea, de ce ar mai vrea cineva să progresăm, să ne depășim condiția, să ne înălțăm? Împărăția lui Dumnezeu și-așa nu există, ce sens ar avea să ne luptăm pentru a o găsi? Vom căuta, toți, această fericire hedonistă, ca și când ar fi un drog de care am devenit, deja, dependenți. Și, întrucât „toți vrând la fel, ei vor fi cu toți la fel”, cu „ultimii oameni” evoluția se va fi oprit, căci motivația autodepășirii va fi dispărut. Omenirea se va închide în propria monotonie și, după profeția lui Nietzsche, deși ultimii oameni se vor mai certa între ei, din când în când, ca să alunge plictiseala, ei se vor împăca de îndată, „ca nu cumva să-și tulbure digestia”.

Cei care râd de lucruri grave, de suferință, cei care banalizează drama sau tragedia, cei care transformă populația în cifre și statistici nu sunt supraoameni, sunt *ultimii* oameni, sunt ființe în curs de dezumanizare. Iar acest val are aptitudinea de a iradia către toți ceilalți oameni, căci, așa cum spune Nietzsche, ei, ultimii oameni, sunt „ca puricele pe pământ”, identici din tată-n fiu, rezistenți și capabili de reproducere în condiții dintre cele mai neprielnice.

Sub influența internetului, a paginilor de socializare, a stilurilor prescurtate și acronimice de comunicare pe internet și a campaniilor publicitare, cuvintele care exprimă energie, principii, idei călăuzitoare, idealuri, pasiuni, sunt *micșorate*, banalizate și chiar vulgarizate, pentru a putea fi mai ușor luate în batjocură. Micșorate sunt și lucrurile, pentru ca mai multe lucruri să încapă în buzunar. Micșorată este și credința. Nu mai există înfrânare, nici zei.

Legăturile naturale (de sânge) și morale între oameni, cele care țin lumea laolaltă, legături negate sau chiar tăiate (semi)conștient de ultimii oameni, încep să fie înlocuite de o confuzie generală, ca în apocalipsa scandinavilor (*Ragnarök*, sfârșitul omenirii, al zeilor și al eroilor). Această negare și această ruptură sunt consecința pierderii distincției între bine și rău, care nu înseamnă o prostire a omului (deși marea noastră majoritate a început să funcționeze pe pilot automat, utilizând mecanisme emoționale și oligo-raționale în deciziile curente sau capitale), ci o îndepărtare de statutul de om. Căci omul nu există dincolo de această distincție. De aceea, dincolo de bine și de rău nu este un câmp cu flori, ci abisul, adâncul insondabil, întunericul fără de sfârșit.

Vechile religii, fundamentele morale și emoționale ale lumii, sunt, treptat, înlocuite de „religia” confortului, de hedonismul pe care îl teoretizează „elitele” progresiste, neoliberale și libertariene și pe care îl promovează masiv mass-media *mainstream*.

Hedonistul contemporan, care ignoră faptul că reprezintă o filosofie antică, este preocupat aproape exclusiv de conținutul stomacului propriu, de aspectul său fizic (nu și de interiorul său moral), de bunăstarea sa curentă, de ziua de azi și de satisfacerea plenară a tuturor tentațiilor sale. El este ca iedera – se extinde rapid și trăiește mult, chiar și în condiții ostile.

Un contemporan al lui Nietzsche nu și-ar fi putut imagina că omul va ajunge vreodată în postura de *ultimul* om¹⁴.

Pentru acele vremuri antebelice, o lume fără încredere, fără credință, fără zei, ar fi fost o lume sortită pieirii. O lume fără credință,

idealuri, valori și principii, o lume fără zei și eroi, fără dreptate și echitate, ar fi fost o lume urâtă, crepusculară, care nu ar fi meritat să existe. Ar fi fost o lume fără oameni.

Cu toate acestea, șocanta profeție a lui Nietzsche (din *Așa grăit-a Zarathustra*) este trăită de noi și se derulează sub ochii noștri.

Evul ultimilor oameni este acum și aici.

5. Unii contemporani ai noștri decid relativ conștient să adopte calea către tărâmul de dincolo de bine și de rău.

În mod oarecum firesc, suntem controlați de emoțiile curente și luăm semi-inconștient decizii stereotipice, oligo-raționale. În plus, însă, instrumentele de persuasiune (mai mult sau mai puțin vizibile sau perceptibile) comercială sau politică ne „ajută” să facem alegeri și achiziții care ne cantonează în prezent, fabricând iluzia că ne trăim plener clipa și că nimic altceva nu mai contează. Ajungem, astfel, să fim neiertători cu trecutul și insensibili față de viitor.

Sunt mulți care se lasă conduși către această zonă a crepusculului prin mecanisme emoționale (sub influența acestora, oamenii nu mai gândesc, ci simt) și oligo-raționale (sub influența acestora, oamenii gândesc prescurtat sau stereotipic, simplificat, semiautomat), ca și când ar fi setați pe pilot automat. Dintre aceștia, destul de mulți ajung, conștient sau nu, să nu mai facă distincția între bine și rău. Cu siguranță, încap în această categorie pufăitorii, hipsterii, *clubber*-ii și persoanele care experimentează jocurile sexuale sau sporturile extreme pentru a-și alunga plictiseala. Tot aici putem include, fără exagerare, și globaliștii (cetățenii Universului), și adulatorii corporațiilor multinaționale „capitaliste” (în fapt, insule de socialism planificat în stare pură, leninistă, și stupi în care viespile domină lucrătorii pe doi lei pentru bunăstarea *overlorzilor* sistemului), omul nou de tip corporatist, precum și econii (*Homo economicus*). Mai nou, pe lista enoriașilor acestui cult a fost adăugat nou-normalul, puntea de trecere către transhumanism.

Unii contemporani ai noștri, nu puțini, trăiesc cu convingerea că patetica și hedonista lor viață va dăinui perpetuu. Ei vor face orice gest oribil, inclusiv trădarea, pentru a se asigura că au, în mod continuu, acces la iluzia unei fripturi suculente de vită (ca personajul din *Matrix* care a trădat în baza acestei „filosofii”). În povestea curcanului fericit din *Lebăda neagră* de Nassim Nicholas Taleb, acel exemplar bine hrănit al rasei sale și autoritar în ograda de păsări, în care avea rolul de gardian, era fericit cu o zi înainte de a sfârși pe masa de *Thanksgiving* a proprietarului ogrăzii. Econii, adică indivizii care se ghidează în viață exclusiv după „principiul” că totul este profitabil sau nu în funcție de „investiția” de egoism a fiecăruia în viața de zi cu zi, precum și omul nou de tip corporatist, sunt exact la fel ca și curcanul fericit – achiesează ușor la ideologia stăpânului ogrăzii, ba chiar îi dezvoltă înțelesul „filosofic” și îi exacerbează meritele, până când este concediat, devenind un *paria* al societății pe care, până în prețuia concedierii, o ridică în slăvi. Omul prezentului continuu este fericit și împlinit până în clipa în care încep să i se termine veniturile, tinerețea, notorietatea, după care pică abrupt (sau pas cu pas, dar mult mai agonizant) în starea deplorabilă de ratare.

Pentru ultimii oameni, lumea de azi este cea mai bună lume posibilă, căci speranța de viață a omului nou a crescut (cu toate acestea, econii și tehnocrații au susținut, încă de anul trecut, că prea mulți bătrâni strică schemele piramidale, constând în fonduri private de pensii), consumerismul este vârful dorințelor umane (este vorba, de fapt, de o adicție alimentată perpetuu de profesioniștii manipulării comerciale, și nu de o formă de democratizare a consumului), dreptul de a te îndatora pentru a-ți trăi visul azi, fără să îți pese de cei din viitor, inclusiv de copiii și nepoții tăi, este un drept „fundamental”.

* Ziua Recunoștinței, sărbătoare anuală, celebrată pe 25 octombrie, în care se mulțumește pentru bogăția recoltei din acel an. (n. red.)